

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Udrag fra KIRKE-SPEJL

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter", i Grundtvig, N. F. S.: *N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter*, Gyldendalske Boghandel, 1904-1909, s. 329.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-grundtvig10val-shoot-idm139947084302400/facsimile.pdf> (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter

Kirke-Spejl

under Kristjan den fjerde fra den enfoldige Forkyndelse af Kristi Evangelium som en Guds Kraft til Salighed, og Ophøjelsen af Herrens Indstiftelser med Ordet som de eneste rette Saligheds-Midler, gik over til en tør, varsom, kapitelfast Bibellæsning. Det er nemlig en følgelig Sag, at Danskerne Resen og Brochmand ikke var slet saa afgjorte Dødbidere som deres samtidige tyske Mestere; men desuagtet var dog Resens Bibel og Katekismus og Brochmands Huspostil meget stivere og dødere end Luthers, og det er lige fuldt Kristjan den fjerdes sidste kirkelige Forordning: at der skal beskikkes Vækkere ved alle Kirker, som med deres Kjæppe skal forstyrre Kirkegængerens søde Søvn.

Denne søde Kirkesøvn, der i Danmark ordentlig blev til kirkelig Sovesygge, og afbrødes omtrent lige saa lidt ved den pietistiske som ved den haandgribelige Opvækkelse, behøvede imidlertid ingen anden Grund end Danskernes gode Sovehjærte, navnkundigt alt i Rolv Krages Dage, og den sorte Skole, som i Kristjan den fjerdes Tid under Kongens idelige og ivrige Tilskyndelser stræbte at kappes med Jesuiternes. Dette er en bogstavelig Sandhed, som vel alle vore Historieskrivere, undtagen Dr. Helveg, har ladet uønsket, men som maa fremhæves endnu stærkere, end han har gjort, da den forklarer og saa vidt muligt undskylder den danske Daarlighed: at overgaa selv Tyskerne i deres Vindskibeligbed med at afrette Peblinger ved hedensk Latineri og Examinere i Trættekunsien til ægte lutherske Prædikanter og Sjælesørgere paa Modersmaalet.

Der var nemlig just paa den Tid en berømt Jesuiter-Skole i Brunsberg i Prejsen, hvor man gjorde udmærkede Fremskridt i Latineriet og det aristoteliske Mundhuggeri, og hvor Fædrene havde deres Ugleøjne fast hæftede paa vort Norden, hvorfra de vidste at lokke en Del smukke Folks Børn her inde fra til sig, og det vilde Kristjan den fjerde netop sætte en Pind eller to for, haade ved at oprette det adelige Akademi i Sor, og ved at gjøre Præste-Skolen saa latinsk og saa aristotelisk som muligt.

En virkelig dansk Konge vilde jo, hvis han havde haft Kristjans Kjækhed, tvært imod bekæmpet Jesuiternes Latineri og Spidsfindighed med en kristelig, oprigtig og folkelig Skole for Præsterne, og sat den sidste danske Adelsmand med kristeligt Folkeliv, Holger Rosenkrands, til Hovmester for Junkerne i Sor; men Modet til aandelig at trodse Verden faldt jo rigtig nok ikke i Danskernes Lod, saa vi tør ikke videre laste Kristjan,

Kirke-Spejl

fordi han kun gjorde sit bedste, skjønt det var værst for os; men denne Kjendgjerning maa vi oplyse og lade tale for sig selv; og vel mærkede Kristjan Uraad ved Præsternes hedenske Optugtelse, men tænkte, han kunde bøde paa det, ved strængelig at forbyde alt Brug af de hedenske Afguds-Navne.

I Midten af det syttende Aarhundrede døde, tillige med Kristian den fjerde, Jesper Brochmand og i det hele den Slægt, der dog fra sin Barndom kjendte lidt til Livet i det sextende; og vel forsinkedes Folke-Døden lidt ved den ulykkelige Svenske-Krig og ved Kjøbenhavns iykkelige Befrielse fra Karl Gustav og Borgerskabets tvetydige Befrielse fra det dog mere drilende end trykkende Adels-Vælde; men derved kom dog hverken mindre Død i Skolen, mere Liv i Folket, eller mere Frihed i Bevægelsen med Tale og Skrift.

Enevolds-Kongerne brød sig, paa Kristjan den sjette nær, lidt eller intet om Kristendommen, men kun om Ensformigheden og den blinde Lydigbed; under Svane blev den resenske Bibel, langt mindre dansk og livlig end Kristjan den tredjes, slaaet fast til Prækestolen, og under Bagger blev Alterbogen gjort til Præsternes fæste Mundkurv; og hvor kostelig en Gave Kingos Salmer end vilde været til den danske Kirke, naar den havde faaet dem som Gaver til frit Brug, og der havde været Liv i Gudsdyrkelsen, saa var dog Kingos paanødte og een Gang for alle afsluttede Salmebog i Slutningen af det syttende Aarhundrede en Byrde og en Børn mere i Sten-Kirken, som suarere søvndyssede end opvakte; hvorfor jeg ikke tvivler paa, at det netop er fra dens Dage, en Altertavle forskriver sig, som jeg en Gang lagde Mærke til, fordi den fremstillede de tre sovende Disipler i Urtegaarden med Salmebogen under Hovedet; og i min Opvæxt paa den jyske Hede, hvor man endnu sang kingoske Salmer om Aftenen i Borgestuen, var der ikke stort mere Liv i Sangen, end der var i Bogen, naar jeg saae Ligenes Hænder foldede om den.

I den første Halvdel af det attende Aarhundrede gjæstede Pietismen og Hernhutismen os jævnsides, især under Kristjan den sjette; men da laa den lutherske Danskhed saa ganske i Dvale, at det kun var Nordmændene Biskop Hersleb og Professor Hølbørg, der hver paa sin aandelige Vis trodsede de fremmede Gjæster, saa den pietistiske Pontoppidan var aabenbar baade den danskeste og den kristeligste af alle vore samtidige Bisper og Professorer, skjønt han var ingen af Delene i nogen udmærket Grad, og var saa aabenbar uluthersk, at han